

Helena Ložar-Podlogar
Zimzelen na grob vélikega moža

Ko je dr. Niko Kuret slavil svojo šestdesetletnico, so mu prijatelji in kolegi izročili častno »diplomo« v verzih*:

Sv. Jur' te je prinesel,
Miklavž ti dal ime,
Sv. Kurent pa naložil,
življenjske naloge....

Ta prva kitica pove pravzaprav vse glavne podatke: rojstvo, ime in poklic.

Niko KURET, Štajerec po materi, ki jo je življenjska pot 1890 iz okolice Celja pripeljala v Trst, po očetu pa Tržačan (ali morda Goričan, saj se je oče rodil v Gorici), se je rodil na Jurjevo, 24. aprila, 1906. leta v Trstu. Tu je začel hoditi v nemško osnovno šolo, vendar le do leta 1916, ko se je Kuretova družina zaradi bližine fronte umaknila v zaledje – kam drugam, kakor v Jurklošter, na Dešno (danes Laziš(č)e), v skromno hišico Kuretove matere. Tu je preživel srednješolska leta, obiskoval gimnazijo v Celju, leta 1926 maturiral in se odločil za študij francoskega jezika s književnostjo kot glavnega predmeta, in vzporednega B predmeta primerjalne književnosti s teorijo književnosti, po štirih letih diplomiral, pozneje, leta 1941 pa je opravil še dodatni izpit t.im. »romanistične skupine« – italijanski jezik. Pravzaprav je mladega profesorja vedno vleklo v gledališko vedo (študij za seminarsko nalogo pri prof. Kidriču o srednjeveškem duhovnem gledališču ga je prestavil v svet sodobnega ljudskega igranja v Evropi), zasnoval in urejal je list *Ljudski oder* 1–7 (1934–1939), v katerem je s svojimi prispevki usmerjal ljudsko igranje na Slovenskem, vzporedno z njim pa tudi zbirko *Ljudske igre* (1932–1939), v kateri so izšle tudi njegove priredbe *Romualdovega* Slovenskega pasijona, *Drabosnjakova* Igra o izgubljenem sinu, Božična igra, Igra o Kristusovem trpljenju pa tudi Kuretove lastne priredbe Jurjevskega gradiva in Kresovanja v Beli krajini. Praktičen in trezen kakor je vedno bil, se je Kuret takrat verjetno zavedal, da je gledališka umetnost lahko njegova ljubezen, (pozneje se je

* Verze je zložila dr. Zmaga Kumer.

s svojimi znanstvenimi razpravami vedno znova vračal k njej), da pa je kruh drugje. Prav gotovo tedaj, 1930. leta, ko se je odločal za pedagoško delo (profesorski pripravnik) na gimnaziji v Kranju, ni mislil, da bo ta kruh tako trd; že leta 1933 je pod Živkovičevo diktaturo ostal brez službe in poslej je moral svojo družino preživljati z delom v založništvu (korektor v uredništvu Mohorjeve družbe), pri radiu, privatno poučeval francoščino, veliko je prevajal iz francoščine, nemščine in italijanščine, pisal poljudne članke, v Kranju ustanovil oder za ročne lutke, potem dobil mesto knjižnega tajnika Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani. Po mnogih birokratskih zapletih je bil končno nameščen kot profesor na I. žensko realno gimnazijo v Ljubljani (danes gimnazija Poljane), po vojni pa premeščen v Novo mesto pa potem nazaj v Ljubljano, na Srednjo gostinsko šolo, na kateri je leta 1954 končal svojo pedagoško kariero.

Pri vsem tem tako raznoličnem delu pa se je Kuret vedno znova srečeval z ljudsko kulturo, katere problematika ga je začela resno vznemirjati in tako se je takoj po vojni znova odločil za študij: pri prof. Niku Županiču je vpisal »etnografijo z etnologijo«, leta 1946 diplomiral in leta 1956 zagovarjal doktorsko disertacijo »Zazibalne koleda na Slovenskem«. Njegovo nagnjenje do narodopisja je bilo tako globoko in močno, da je čutil potrebo po resnem in bolj organiziranem znanstvenem delu; predsedstvu SAZU je zato že leta 1947 predlagal, naj ustanovi narodopisni inštitut. Prvi korak je bila ustanovitev Komisije za slovensko narodopisje, 1951 leta pa je bil ustanovljen Inštitut in Kuret je postal njegov zunanji, po letu 1954, na povabilo akademika dr. Ivana Grafenauerja, pa redni sodelavec. O Komisiji in o rojstvu Inštituta sam natančno govori v prvih treh letnikih zbornika *Traditiones*, ki so začele izhajati tudi na njegovo pobudo in katerih urednik je bil prva štiri leta.

Od leta 1954 se je Niko Kuret povsem predal raziskovalnemu in znanstvenemu delu, a je imel še vedno moč in voljo za druga, največkrat organizacijska in, na njegovo nesrečo pa na našo srečo, administrativna dela. Dolga leta je bil tajnik upravnikov inštituta, ki so bili praviloma akademiki, po stroki le etnologiji sorodnih ved, ne pa etnologi. Spoštovali so njegove zamisli in mu bili hvaležni za njegovo nesebično razdajanje. Vodil je administrativna dela Inštituta, pisal poročila, skrbel za inštitutski arhiv, organiziral terensko informatorsko mrežo; tam, kjer je ugotovil, da so vojna leta in povojne razmere grozile, da bo bogato ljudsko izročilo povsem pozabljeno, je ljudem pomagal, da so lahko ponovno oživili nekatere ljudske šege (cerkljanske lavfarje, škoromate, dobrepolske mačkare, barčice sv. Gregorja v Kropi in Kamni gorici itd.), saj jim je pri Republiškem svetu Svobod izprosil finančno podporo, pa četudi je včasih dolgo trajalo, da mu je to uspelo. Preskrbel je bogato slovensko gradivo iz zamejskih zbirk in arhivov, skrbel, da je bil Inštitut kar se je dalo tehnično opremljen, s svojim ugledom mu je celo uspelo, da je bil z darili ameriških Slovencev in nekaj uglednih podjetij narodopisni inštitut na Akademiji prvi, ki je imel svoj terenski avtomobil, ne da bi bilo Akademiji treba poseči v vedno ohlapno finančno vrečo. Kuret je sourejal Glasnik takratnega Etnografskega društva, ki ga je nekaj let tudi vodil, naredil prve korake v etnološkem filmu pri nas, predaval doma in v tujini, skrbel za mednarodne stike Inštituta, se udeleževal mednarodnih znanstvenih kongresov, nešteti tuji strokovnjaki so se obračali nanj, da jim je za njihove primerjalne razprave pošiljal slovensko gradivo. S svojimi objavami v tujih strokovnih revijah je svetu predstavljal našo ljudsko kulturo. Bil je prvi, ki je s slovenskim gradivom začel sodelovati pri mednarodni etnološki bibliografiji; v mednarodni bibliografski reviji DEMOS, ki je svetovno strokovno javnost seznanjala z etnološkimi deli vzhodnoevropskih držav, je redno objavljala svoje nemško pisane povzetke slovenskih etnoloških del. Redno je bil tudi gost domačih in tujih radijskih postaj in še in še ... Njegova etnološka bibliografija je objavljena v *Traditiones* 5–6 za leta 1934 do 1976, v *Traditiones* 15 od 1977 – 1985, za zadnjih deset let; ko bodo, upajmo,

izšla še dela, ki so v tisku. Preostalo bibliografijo pa bomo zaokrožili v enem prihodnjih letnikov zbornika, ki je Kuret bil pobudnik za njegovo ustanovitev.

Kuretov opus je tako obsežen, da ga je težko predstaviti v kratkem prispevku: samo z etnološkega področja se približuje 400 enotam, od tega je okoli 100 znanstvenih razprav, več kot dvajset samostojnih knjig in veliko poljudnih prispevkov. Med drugim je pripravil prve *priredbes iger koroškega bukornika Andreja Šuštarja-Drabosnjaka*, poskrbel za izdajo *Šaljevih zgodb o Lemberžanih*, napisal knjižico *Igra in igrača*, med vojno je pri Slovenčevi knjižnici v treh knjigah *Veselja dom* izdal neprecenljivo zbirko družabnih iger, ki so leta 1969 v skrajšani izdaji ponovno izšle kot *Vesele ure* pri Mladinski knjigi. Napisal je monografijo o ziljskem štehanju in pozneje tudi ziljsko štehanje kakor tudi ljubljansko *Igro o paradizu* postavil v evropski okvir, le malokdo ve, da je leta 1959 naredil scenarij in vodil snemanje filma o njem; da ne govorimo o vseh drugih etnoloških filmih, ki so nastali na njegovo pobudo in po njegovih scenarijih. Vsi pa, ki jih zanima in bi radi kaj več vedeli o slovenski ljudski kulturi, o šegah in navadah skozi vse leto, o izvoru posameznih šeg, o legendah svetnikov, prav gotovo posežejo po Kuretovem monumentalnem delu *Praznično leto Slovencev*, ki je v štirih knjigah izšlo pri Mohorjevi družbi v Celju (1965–1970), v dopolnjenem ponatisu pa 1989. leta pri založbi Družina združeno v dve debeli knjigi.

Drugo delo neprecenljive vrednosti je knjiga *Maske slovenskih pokrajin* (1984). Delo je rastlo v avtorju z mnogimi, vedno bolj tehtnimi in teoretično podkrepjenimi razpravami, ki jih je vedno znova dopolnjeval s terenskim delom, z rezultati obsežne ankete po vsem slovenskem etničnem ozemlju, s študijem tujih virov in literature, da jim je lahko postavil tudi pravo mesto v primerjalnem narodopisju. Ob tem pa je nastajalo tudi delo o evropskih maskah, ki pa je, žal, ostalo v rokopisu in bo zanj treba najti založnika. Posamezne šemske like je najprej analitično raziskal in predstavil tudi v nemških, italijanskih in francoskih razpravah, potem šele je napisal sintezo in jo ponudil slovenski strokovni javnosti.

Šemljenje je Kureta vedno vznemirjalo, verjetno že v času, ko se je ves predajal raziskovanju ljudskega gledališča. S tega področja je zapusti vsaj dve temeljni deli: *Duhovna drama* (1981), ki je izšla v Literarnem leksikonu in *Slovenska koledniška dramatika* (1986). Prezreti pa tudi ne smemo knjige *Jaslice na Slovenskem. Kulturno-zgodovinski in narodopisni oris* (1981), ki je enkratno tovrstno delo pri nas.

Dr. Kuret je sicer 1979. kot znanstveni svetnik odšel v zasluženi pokoj, vendar le »uradno«, saj je še vedno hodil in inštitut in tam delal. Z neverjetno energijo se je zagrizel v obsežen načrt, v posameznih zvezkih izdati *Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848* – pred poldrugim stoletjem z vprašalnicami nadvojvode Janeza zbrano gradivo o ljudskem življenju na slovenskem Štajerskem, ki smo ga prav po njegovi zaslugi v kopijah dobili iz Graškega deželnega arhiva in ga Inštitut hrani kot »Göthovo serijo«. Kuret je vse gradivo uredil, ga klasificiral, izdelal krajevni (dvojezični) katalog, sam še lahko izdal, ob velikem naporu zaradi slabega vida, štiri zvezke, se ustavil sredi črke »J«, s tem pa nas obvezal, delo nadaljevati v njegovi zasnovi. Težka obveza in odgovorno breme, ki ga bo inštitut moral nositi, dokler ne bo izšel zadnji zvezek, sicer bi bilo Kuretovo požrtvovalno oranje ledine zaman.

Nestrpno pa pričakujemo tudi nemško izdajo Kuretovega Prazničnega leta Slovencev. Kar neverjetno se zdi, da je delo kljub visokim letom še sam prevedel v nemščino, ki jo je odlično obvladal. To delo bo naše šege in navade ob praznikih skozi vse leto posredovalo širši strokovni javnosti in jih tako še bolj vključilo v evropski prostor. V tisku je tudi knjižica o ljudski adventni šegi »*Marijo nosijo*«, SAZU pa naj bi v knjigi *Opuscula*

selecta. Poglavlja iz ljudske kulture izdala slovenske prevode njegovih nemško, francosko in italijansko pisanih razprav.

Niko Kuret vsa leta ni opustil misli na Slovenski etnološki slovar, ki je bil kot ena prednostnih nalog uvrščen že v statut Komisije za slovensko narodopisje (1947). Doživel je le začetek te obsežne naloge (1993).** Za tematski sklop »šege« je še sestavil seznam skoraj tisoč gesel in jih 300 tudi sam napisal.

Dvakratni nagrajenec Premio Pitré (Palermo), odlikovan z veliko Herderjevo nagrado na Dunajski univerzi, nagrajenec sklada Borisa Kidriča in prvi dobitnik Murkovega priznanja, dosmrtni član mednarodnega združenja za etnologijo in folkloro v Parizu, dopisni član Belgijske kraljevske komisije za folkloro, je končno, leta 1989 postal dopisni, 1991 pa redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, novembra 1993 pa je postal še član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu.

In neke temne januarske noči je tiho odšel in odnesel s seboj vse tiste načrte, ki bi jih sam še tako rad izpolnil. Nam, ki smo imeli srečo, da smo delali z njim, je zapustil dragoceno strokovno dediščino, iz katere bomo lahko črpali tudi vzpodbudo za nadaljnje delo. Spominjali pa se ga bomo kot pokončnega in odločnega sogovornika in polemika, kot neprecenljivega mentorja mlajšim kolegom, kot prijatelja, ki ni delal razlik med »višjimi in nižjimi«, ki ni iskal lastnih koristi, ki je za vsakogar imel toplo besedo, ki bo, kakor zimzelen, v svojih delih večno živel.

Helena Ložar-Podlogar

** Vodi jo prof. dr. Angelos Baš